

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นประเภทเรือนพักอาศัยในจังหวัดอุตรดิตถ์*

สุจิตรา อยู่หนู**

เกรียงศักดิ์ เขียวมั่ง *** พิชัย สดภิบาล ****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยพื้นฐาน สถาปัตยกรรมศาสตร์ ประวัติศาสตร์ กลุ่มภาษาและชาติพันธุ์ สังคมและวัฒนธรรมในจังหวัดอุตรดิตถ์ที่ส่งผลต่อรูปแบบสถาปัตยกรรมเรือนพักอาศัยในจังหวัดอุตรดิตถ์ 2) สืบค้นสถาปัตยกรรมเรือนพักอาศัยดั้งเดิมในจังหวัดอุตรดิตถ์ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ เพื่อทำการศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบสถาปัตยกรรมบ้านเรือนพื้นถิ่นที่ปรากฏ 3) เสนอแนวทางในการสืบสานอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นประเภทเรือนพักอาศัยในจังหวัดอุตรดิตถ์ โดยการศึกษาสถาปัตยกรรมในพื้นที่ 9 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอลับแล อำเภอท่าปลา อำเภอตรอน อำเภอทองแสนขัน อำเภอพิชัย อำเภอปากท่า อำเภอบ้านโคก และอำเภอน้ำป่าด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบไปด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินความคิดเห็นองค์ความรู้

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยพื้นฐานด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์ ประวัติศาสตร์ กลุ่มภาษาและชาติพันธุ์ สังคมและวัฒนธรรมในจังหวัดอุตรดิตถ์ส่งผลต่อรูปแบบสถาปัตยกรรมเรือนพักอาศัย ซึ่งเรือนพักอาศัยที่พบในเขตพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอลับแล อำเภอตรอน อำเภอพิชัย และอำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แฝงไว้ด้วยภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวิถีการดำเนินชีวิตในแต่ละพื้นที่ และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในช่วง 100 ปีที่ผ่านมา สามารถแบ่งออกเป็น 5 กลุ่มได้แก่ (1) กลุ่มเรือนพักอาศัยแบบเรือนพื้นถิ่นลับแล (2) กลุ่มเรือนเครื่องสับหรือเรือนไม้จริง (3) กลุ่มเรือนพ่อกำหนด ข้าราชการ หรือเรือนผู้มีฐานะ (4) กลุ่มเรือนแถวหรือเรือนตึกแถว และ (5) กลุ่มเรือนสมัยใหม่ และมีแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น โดยการส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการอนุรักษ์หรือเก็บรักษาแบบสถาปัตยกรรมเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นไว้ การให้ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่นเข้าใจและเห็นความสำคัญของเรือนพื้นถิ่นของตนเอง และให้ความรู้เรื่องของการอนุรักษ์หรือดูแลเรือนพื้นถิ่นอย่างถูกวิธี ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ฝีมือช่างแบบดั้งเดิม ให้มีการศึกษาวิจัยและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นไว้เป็นระยะ ๆ

คำสำคัญ: สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น, เรือนพักอาศัย

* วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาทัศนศิลป์และการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2560

** นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาทัศนศิลป์และการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, E-mail: sujitra@nsru.ac.th

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

**** รองศาสตราจารย์ ประจำคณะครุศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

Vernacular House Architectural in Uttaradit Province^{*}

Sujitra Yoonoo^{**}

Kriangsak Khiaomang^{***} Pichai Sodbhiban^{****}

Abstract

The purpose of his research were: 1) to learn about the basic factors of geography, history, language and ethnics groups, including society and culture in Uttaradit that were affected to the residential architecture in Uttaradit, 2) to retrieve the original residential architecture of the original residential architecture in Uttaradit so as to study and analyze the forms of residential architecture in the area., and 3) to propose the way to preserve the local architecture of residential architectures in Uttaradit by studying the architecture in 9 districts; Amphoe Mueang, Amphoe Lablae, Amphoe Tha Pla, Amphoe Tron, Amphoe Thong Saen Khan, Amphoe Pichai, Amphoe Fakkai, Amphoe Ban Khok and Amphoe Nam Tap. The tools used in this research were interview and evaluation form.

The results of the research were as follows. The geography, history, language and ethnic groups, society and culture conditions, in Uttaradit were affected to the residential architectures in Amphoe Mueang, Laplae, Tron, Pichai and Thong Saen Khan at Uttaradit to become unique. They contained the creative wisdom that was consistent with the environment and way of life in each area. The changes over the past 100 years could be divided into five groups: (1) Residential houses in Lablae folk houses, (2) Wood houses or wooden houses, (3) Merchants' bureaucrats', barbarians houses, (4) tenement houses and (5) modern houses. Moreover, there were some ways to preserve and develop local architectures by encouraging the concerned agencies to preserve or maintain the architectural style of a residential house. Educating the local people was to understand and appreciate the importance of their own home, and to provide the knowledge about the conservation or care of the local habitat properly. These included encouraging traditional craftsman conservation, providing the periodic study and research on the local architecture.

Keywords: Vernacular architecture, Residential house

^{*}Research Articles from the thesis for the Doctor of Philosophy Degree in Major Visual Arts and Design, Faculty of Fine and Applied Arts, Burapha University, 2017

^{**} Student in Doctor of Philosophy Degree in Major Visual Arts and Design, Faculty of Fine and Applied Arts, Burapha University, E-mail: sujitra@nsru.ac.th

^{***} Assistant Professor, Faculty of Fine and Applied Arts, Burapha University

^{****} Associated Professor, Faculty of Industrial Education, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang

บทนำ

บ้านหรือเรือนพักอาศัย จัดเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น (วิวัฒน์ เตมียพันธ์, 2553) เป็นสถาปัตยกรรมที่หมู่บ้านและช่างในแต่ละท้องถิ่นได้ปลูกสร้างกันเองโดยไม่ต้องพึ่งพาสถาปนิกให้เป็นผู้ออกแบบให้ โดยที่ลักษณะของสภาพแวดล้อมทั้งภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ทรัพยากรในท้องถิ่น ล้วนแล้วแต่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่กำหนดรูปแบบของเรือนในแต่ละชุมชน ดังเรือนที่เราพบเห็นในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยซึ่งจะมีลักษณะและรูปแบบของเรือนที่แตกต่างกันไป เรือนไทยมิได้สร้างขึ้นเพียงเพื่อให้คุ้มแดดคุ้มฝนเท่านั้น แต่บรรพบุรุษชาวไทยได้บรรจงออกแบบให้งดงามตามอุดมคติอันสูงส่งมิใช่น้อย ฝีมือในการสร้างนั้นประณีตงดงาม เพียบพร้อมไปด้วยเทคนิคและวิธีการที่เหมาะสมกับวัสดุและประโยชน์ใช้สอยเป็นอย่างดี เช่น การเข้าเคียวไม้ การทงตัว การถ่ายน้ำหนักของโครงสร้าง รู้จักจัดองค์ประกอบที่เหมาะสม มีประโยชน์ใช้สอยสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทยในสมัยนั้น โดยแท้ และยังสะท้อนความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของชุมชนในทางหนึ่งด้วย (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2552) แต่เมื่อวัสดุในการสร้างเรือนไทยแบบเดิมมีน้อยลงและราคาแพง ช่างที่มีความรู้ในการสร้างเรือนไทยโดยเฉพาะหายาก ประกอบกับสภาพแวดล้อมและสังคมไทยเปลี่ยนไป ย่อมเป็นปัจจัยที่ทำให้การสร้างบ้านเรือนไทยแบบดั้งเดิมไม่สะดวก ส่งผลให้ความนิยมสร้างเรือนไทยแบบดั้งเดิมของชาวบ้านลดน้อยลง นอกจากนี้คลื่นวัฒนธรรมจากตะวันตกหลังไหลเข้ามายังประเทศไทยอย่างมาก เป็นเหตุให้เกิดความสับสนในเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมไทย (นุกุล ชมภูนิช, 2548) ยังผลให้เรือนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของชาติถูกทอดทิ้งรื้อถอนทำลายหรือเปลี่ยนรูปแบบ คุณค่าของเรือนมิได้คำนึงถึงเฉพาะในแง่ความงามความประณีตเท่านั้น หากยังหมายครอบคลุมไปถึงเรือนที่สะท้อนให้เห็นถึงระบบวงจรชีวิตของชุมชนที่เคยใช้สอย จนเกิดความคุ้นเคยและผูกพันเป็นเวลานาน (พระเดช จักรพันธุ์และคณะ, 2553)

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นหรือเรือนพักอาศัยดั้งเดิมนับวันยังมีแนวโน้มที่จะเลือนหายไป ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว อีกทั้งได้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ และการสืบทอดความเป็นไทยให้คงอยู่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการศึกษาค้นคว้าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ด้วยระบบวิธีการศึกษาที่เป็นระบบขั้นตอน (วิวัฒน์ เตมียพันธ์, 2553) ซึ่งเป็นวิธีการศึกษาที่มีความมุ่งหมาย เพื่อค้นคว้าให้เห็นคุณค่าของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คุณค่าในด้านรูปแบบเฉพาะทางวัฒนธรรม ประเภทที่พักอาศัยของกลุ่มชนแต่ละท้องถิ่น ศึกษาให้เห็นกระบวนการวิวัฒนาการของเรือนพื้นถิ่น สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงรูปทรงของอาคาร ระบบวิธีการก่อสร้าง คติความเชื่อที่ผูกพันกับรูปทรงอาคาร เพื่อเป็นแนวทางสำหรับมาประยุกต์ใช้กับสมัยปัจจุบันและเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น

โดยมุ่งศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นประเภทเรือนพักอาศัยในจังหวัดอุดรดิตถ์ ถึงแม้จะเป็นจังหวัดที่ไม่ใหญ่ แต่ก็เพียบพร้อมด้วยศิลปวัฒนธรรมที่งดงามและมีคุณค่า โดยเฉพาะศิลปะทางด้านสถาปัตยกรรม จังหวัดอุดรดิตถ์มีโบราณสถาน ที่มีคุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรมมากมาย ซึ่งล้วนมีประวัติความเป็นมา ที่แสดงถึงวิวัฒนาการทางศิลปกรรม ศาสนา ความเชื่อ สังคม และเศรษฐกิจที่น่าสนใจศึกษา เช่นเดียวกับจังหวัดอื่น ทั้งสถาปัตยกรรมที่อยู่ในตัวเมือง และสถาปัตยกรรมที่อยู่นอกเมือง (ชัยศักดิ์ ศรีวัฒน์, ม.ป.ป.) โดยการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งที่จะสร้างจิตสำนึกในการตระหนักถึงความเป็นตัวตนของชาวเมืองอุดรดิตถ์ การศึกษาถึงภูมิปัญญาจากรูปแบบเรือนพื้นถิ่นที่ปรากฏ เพื่อถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังได้ศึกษาสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยพื้นฐาน สภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ กลุ่มภาษาและชาติพันธุ์ สังคมและวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์ ที่ส่งผลต่อรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ประเภทเรือนพักอาศัยในจังหวัดอุดรดิตถ์
2. เพื่อสืบค้นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ประเภทเรือนพักอาศัยดั้งเดิมในจังหวัดอุดรดิตถ์ ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ และทำการศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบสถาปัตยกรรมบ้านเรือนพื้นถิ่นที่ปรากฏ
3. เพื่อเสนอแนวทางในการสืบสานอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ประเภทเรือนพักอาศัยในจังหวัดอุดรดิตถ์

คำถามในการวิจัย

1. ปัจจัยทางด้านใดบ้างที่ส่งผลต่อรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ประเภทเรือนพักอาศัยในจังหวัดอุดรดิตถ์
2. ลักษณะทางกายภาพของเรือนพักอาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ในอดีตเป็นอย่างไร มีลักษณะเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวหรือไม่ ยังคงหลงเหลือหรือไม่
3. แนวทางที่เหมาะสมในการสืบทอดเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ประเภทเรือนพักอาศัยในจังหวัดอุดรดิตถ์ควรเป็นอย่างไร

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นประเภทเรือนพักอาศัย ในจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยทำการศึกษาด้านประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการ รูปแบบเรือนไทยภาคกลางและเรือนล้านนา ทฤษฎี/หลักการออกแบบ และปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อรูปแบบเรือนพักอาศัยในแต่ละท้องถิ่นในจังหวัด

อุดรดิตถ์ ศึกษาสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ กลุ่มภาษาและชาติพันธุ์ สังคมและวัฒนธรรม และการดำรงชีพของชนในจังหวัดอุดรดิตถ์ ตั้งแต่อดีต - ปัจจุบัน รวมถึงแนวโน้มการออกแบบในอนาคต ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบ โครงสร้าง วัสดุที่นำมาใช้ คติความเชื่อ ตลอดจนด้านสังคมและวัฒนธรรม เพื่อวิเคราะห์เนื้อหา จัดกลุ่ม แยกประเภท ศึกษาความหมายลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเรือนพักอาศัยในจังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อเก็บเป็นฐานข้อมูลองค์ความรู้และเป็นแนวทางในการประยุกต์รูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นประเภทเรือนพักอาศัยในจังหวัดอุดรดิตถ์ต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นวิธีการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) มีวิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

ประชากรในการศึกษาวิจัย ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. ประชากรที่เป็นบุคคล ได้แก่ เจ้าของบ้าน ผู้อยู่อาศัย ปราชญ์ชาวบ้าน
2. ประชากรที่เป็นหน่วยงานที่ให้ข้อมูล ได้แก่ วัฒนธรรมจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลตำบล กองศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้เทคนิควิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อเปิดเผยถึงจุดใจความเชื่อ ทศนคติของผู้ตอบ โดยเตรียมคำถามกึ่งโครงสร้างลักษณะการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยการใช้ประเด็นแนวคำถามกว้าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้ผู้สนทนาเล่าเรื่องราวอย่างมีเป้าหมาย

แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม (Field note) เป็นแบบบันทึกข้อมูลจากการสังเกต และการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้ทำแบบบันทึกข้อมูลภาคสนามในประเด็นสำคัญที่ต้องการศึกษา โดยกำหนดรูปแบบหลักของเครื่องมือ คือ วัน เวลา ที่สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูล สถานที่ตั้ง ประวัติความเป็นมาของสถานที่ โดยรวบรวมข้อมูล หลังจากนั้นทำการแยกประเภทของข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งประเภทการรวบรวมข้อมูลเป็น 2 ส่วนคือ

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร (Review Data)

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ศึกษาจากตำรา เอกสาร บทความ ทฤษฎี หลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดขอบเขตของการวิจัยและสร้างเครื่องมือวิจัยให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ศึกษาวิธีการสร้างคำถามในการสัมภาษณ์จาก เอกสารงานวิจัย เพื่อกำหนดขอบเขตและเนื้อหา จะได้มีความชัดเจนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Data)

ในการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้มีการวางแผนก่อนการลงพื้นที่ โดยได้ทำการศึกษา กลุ่มตัวอย่างและวิธีการที่เหมาะสมของแต่ละข้อมูลว่าควรใช้การบันทึกจากข้อมูลประเภทใดบ้าง แล้วจึงลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อเปิดเผยสิ่งจูงใจความเชื่อ ทศนคติของผู้ตอบ โดยเตรียมคำถามถึงโครงสร้างลักษณะการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมซึ่งมีแนวทางในการสังเกตเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพและการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยการแจกแบบสอบถามที่เป็นคำถามปลายปิด พร้อมทั้งเก็บในเวลาเดียว

การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลด้านเอกสารและงานวิจัย โดยใช้หลักทฤษฎีและเหตุผล นำเสนอในรูปแบบบรรยาย เพื่อทบทวนความรู้ทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง และกลั่นกรองข้อมูลให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เป็นฐานข้อมูลก่อนการลงพื้นที่

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจ สังเกต อาทิ ผังพื้น รูปด้าน องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม

3. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยและผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับเรือนพักอาศัยมาวิเคราะห์และสรุปเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบเรือนพักอาศัยแบบร่วมสมัยในจังหวัดอุดรดิตถ์

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาปัจจัยพื้นฐาน สภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ กลุ่มภาษาและชาติพันธุ์ สังคมและวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์ ผลการวิจัยพบว่า อุดรดิตถ์เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มายาวนาน จากการค้นพบหลักฐานการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ประชากรท้องถิ่นดั้งเดิมของจังหวัด คือ ชนพื้นถิ่นไทยสยามและไทยวน และด้วยการเป็นเส้นทางการค้าทางน้ำเป็นเมืองท่าสำคัญในอดีต ทำให้ชาวเมืองอุดรดิตถ์ในสมัยโบราณมีที่มาจากหลายเผ่าพันธุ์ แต่กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมสืบเนื่องมาจนปัจจุบัน คือ ไทยสยามจากอาณาจักรสุโขทัยที่อาศัยอยู่ในแถบอำเภอฟิชัย และไทยวนจากอาณาจักรล้านนา ที่อพยพจากเชียงแสนมาอาศัยอยู่ในแถบอำเภอลับแล ชนสองกลุ่มนี้ตั้งถิ่นฐานขึ้นเป็นเมืองอย่างมั่นคงมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีการกวาดต้อนผู้คนและการอพยพย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ล้านช้าง (ลาว) จากทั้งเมืองเวียงจันทน์และ

เมืองหลวงพระบาง ลงมาตั้งถิ่นฐานในเขตอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดมากขึ้น ได้แก่ บริเวณอำเภอน้ำป่า อำเภอฟากท่า และอำเภอบ้านโคกในปัจจุบัน และได้มีชาวจีนโพ้นทะเลอพยพย้ายถิ่นฐานมาตั้งหลักแหล่ง ทำมาค้าขายในแถบเมืองท่ามากเป็นลำดับ จากสภาพพื้นที่จังหวัดอุตรดิตถ์ จึงอยู่ในเขตรอยต่อของ 3 วัฒนธรรม คือ ล้านนา ล้านช้าง และไทยกลาง เป็นผลให้ลักษณะวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษาถิ่นและงานประเพณีพื้นบ้านต่าง ๆ มีลักษณะผสมผสาน บางส่วนพูดภาษาไทยถิ่นเหนือ (คำเมือง) บางส่วนพูดภาษาไทยภาคกลาง บางส่วนพูดภาษาลาว และบางส่วนพูดภาษาท้องถิ่นของตน เช่น บ้านทุ่งยัง เป็นต้น

2. การสืบค้นสถาปัตยกรรมเรือนพักอาศัยดั้งเดิม ในจังหวัดอุตรดิตถ์ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ เพื่อการศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบสถาปัตยกรรมบ้านเรือนพื้นถิ่นที่ปรากฏ พบเรือนพักอาศัยในพื้นที่เขตพื้นที่อำเภอลับแล อำเภอตรอน อำเภอพิชัย และอำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แฝงไว้ด้วยภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวิถีการดำเนินชีวิตในแต่ละพื้นที่ และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในช่วง 100 ปีที่ผ่านมา เรือนพักอาศัยที่ค้นพบ สามารถแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม

1) กลุ่มเรือนพักอาศัยแบบเรือนพื้นถิ่นลับแล อำเภอลับแล เป็นเมืองบนที่ราบระหว่างหุบเขา และป่าไม้อันอุดมสมบูรณ์ สภาพที่ตั้งที่สลับซับซ้อนมองเห็นได้ยากจึงเป็นที่มาของชื่อเมืองลับแล จากสภาพที่ตั้งดังกล่าวทำให้ สภาพแวดล้อม สภาพดินฟ้าอากาศ และวิถีชีวิตของชาวลับแล มีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งแสดงถึงเอกลักษณ์ ไม่ว่าจะเป็นด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน ความเชื่อ ตลอดจนพิธีกรรม รวมไปถึงลักษณะของรูปแบบเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นของชาวลับแล ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับเรือนล้านนาของทางเหนือ แต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปลักษณะของเรือนให้เข้ากับสภาพแวดล้อม วัสดุ และกระบวนการของช่างในท้องถิ่น

ลักษณะของเรือนพื้นถิ่น หรือเรือนแบบประเพณีอำเภอลับแลที่พบ มีลักษณะสถาปัตยกรรมเป็นเรือนเครื่องสับยกได้สูง หลังคาแบบหน้าจั่ว แต่เมื่อมาเชื่อมกับหลังคาหัวหรือยื่นข้าง จึงมองดูเป็นสามหลังเชื่อมกัน มีรางน้ำตรงกลาง นิยมหันด้านหน้าเรือนไปทางทิศเหนือ วัสดุผนังหลังคามุงด้วยแป้นเกล็ด กระเบื้องดินเผา และสังกะสี หน้าจั่วที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ตกแต่งหน้าจั่วเป็นลวดลายใบตาลคลี่ มีความเชื่อว่า ใบตาลเป็นใบไม้ เมื่อนำลวดลายมาติดบ้านจะทำให้ร่มเย็นเป็นสุข เป็นจั่วบ้านโบราณ หน้าจั่วพระอาทิตย์ หรือการใส่เลขปีพุทธศักราชที่สร้างเรือน โครงสร้างเรือนเป็นโครงสร้างไม้เนื้อแข็งเสาเป็นไม้ซุง พื้นไม้ ฝาเรือนไม้ตีตามตั้งและตามนอน ไม่นิยมเจาะช่องเปิดหน้าต่างมาก เนื่องจากสภาพอากาศที่หนาวเย็น มีป่องหรือช่องเปิดเล็ก ๆ ที่ประตูเข้าห้องนอนมีหมอนคั่นหน้าประตูห้องนอน กันภูติผีปิศาจตามความเชื่อของชาวล้านนา มีซุ้มทางเข้าหน้าบ้านก่อนเข้าถึงเรือนภายใน

เรือนลับแลโบราณนั้น จะไม่มีการใช้ตะปูตอกยึด แต่ใช้การเข้าไม้ด้วยสลักเดือย ซึ่งทำให้เรือนมีความแข็งแรง แต่มีความยืดหยุ่น ถือเป็นภูมิปัญญาด้านสถาปัตยกรรมที่สำคัญของคนลับแล เรือนประกอบไปด้วย เรือนนอน มีส่วนห้องนอนและเต็น เรือนครัว มีส่วน เรือนไฟและชานแดด ยุ้งข้าวหรือหลองข้าวด้านทิศตะวันตก เพื่อให้แดดส่องถึง ป้องกันข้าวขึ้น ซึ่งแบ่งออกเป็นสองห้อง คือ ข้าวเจ้าและข้าวเหนียว โดยมีชานเชื่อมส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ได้ทุนเรือนใช้เก็บข้าวของเครื่องมือทางการเกษตร ทางการผลิต ทางการหัตถกรรม เช่น จักสาน หรือ ทอผ้า หรือเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ เช่น การเลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่ เป็นต้น

ภาพที่ 1 กลุ่มเรือนพื้นถิ่นลับแล

2) กลุ่มเรือนเครื่องสับ หรือเรือนไม้จริงในอำเภอเมือง อำเภอตรอน อำเภอพิชัย และอำเภอทองแสนขัน ลักษณะเรือนพักอาศัยที่พบเป็นเรือนเครื่องสับไม้ชั้นเดียวยกใต้ถุนสูง หลังคาส่วนใหญ่ที่พบจะเป็นเรือนหลังคาแฝด มีทั้งหลังคาจั่วแฝด จั่วกับปั้นหยา และจั่วกับมะนิลา วัสดุผนังหลังคามุงเป็นเกล็ดและสังกะสี ฝาเรือนเป็นแผ่นไม้ตีตามแนวนอน ประตูถูกพักไม้บานเปิดคู่ขนาดเล็ก พบมีขมประตูหรือธรณีประตู ให้ก้าวข้ามเวลาเข้าห้องนอน หน้าต่างถูกพักไม้บานเปิดคู่ ห้องโถงหรือห้องนอน นิยมใช้ประตูบานเฟี้ยม และหน้าต่างบานเปิดทรงสูงจากพื้นเรือนและมีระเบียงกันตก เป็นเรือนที่มีอายุประมาณ 60 ปีขึ้นไป ขึ้นส่วนบางแห่งเริ่มทรุดโทรม เรือนหลายหลังปัจจุบันไม่มีผู้อยู่อาศัยแล้ว ลักษณะทางด้านโครงสร้างของเรือน ส่วนใหญ่เป็นไม้จริงทั้งหลัง ประเภทไม้สัก เต็ง รัง ซึ่งสมัยนั้นหาได้ง่าย และราคาถูก โครงสร้างระบบเสาคานตง เสาคานเป็นเสาไม้กลม เสาแปดเหลี่ยม และเสาสี่เหลี่ยม พบบางหลังมีโครงสร้างเสาไม้บนตอม่อคอนกรีต หรือเสาคอนกรีต เรือนที่พบมีทั้งแบบที่เป็นโครงสร้างไม้เดิมทั้งหมด และมีการดัดแปลงต่อเติมตามยุคสมัย ระบบพื้นเป็นไม้เนื้อแข็งวางบนตงและคาน โครงสร้างหลังคาไม้ ถ้ำบ้านมีฐานะจะดีฝาไม้จริงและมีช่องสำหรับเก็บสมบัติ ส่วนเรือนชาวบ้านนิยมเก็บของ หรือผลผลิตทางการเกษตรไว้ใต้หลังคา

ลักษณะของเรือนกลุ่มนี้ จะต่างกับเรือนพื้นถิ่นลับแลตรงที่เรือนลับแลดั้งเดิม จะไม่มีหน้าต่างหรือบางหลังจะไม่นิยมเจาะช่องหน้าต่างมากเนื่องจากสภาพที่ตั้งของลับแลอยู่ในหุบเขามีอากาศหนาวเย็นมากกว่าในเขตอำเภออื่น และส่วนที่แตกต่างกันอีกอย่างหนึ่งคือ เรือนลับแลจะนิยมเชื่อมเรือนยุ้งข้าว

หรือหลอมข้าวกับตัวเรือน จนมีลักษณะเหมือนเรือนสามหลัง (จั่วแฝดสาม) ในขณะที่เรือนชนบทในอำเภออื่นมักจะแยกเรือนขี้ข้าวออกจากตัวบ้าน

ภาพที่ 2 กลุ่มเรือนเครื่องสับไม้หรือเรือนไม้จริง

3) กลุ่มเรือนที่นิยมสร้างในหมู่พ่อค้า คหบดี ขุนนาง ข้าราชการ และผู้มีฐานะดี ได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมตะวันตกในสมัยรัชกาลที่ 5 และอิทธิพลของพ่อค้าชาวจีนที่อพยพเข้ามาค้าขายในเมือง อุดรดิตถ์ รูปแบบของเรือนเป็นแบบประยุกต์ ทรงปั้นหยา (Hipped Roof) และทรงมะนิลา (Gable Roof) ซึ่งเป็นเรือนหลังคาปั้นหยาและมีจั่วด้านหน้า มีมุข ช่องระบายลมระดับฟ้าเพดาน หน้าต่างเป็นบานเกล็ดไม้แบบบานกระทุ้ง ประตูบานเปิดคู่ และบานเฟี้ยมเป็นฝักกั้นห้องภายใน มีจังหวะการเว้นเสา ชายคายื่นยาว ประดับหน้าจั่ว ช่องลม ระเบียบ และเชิงชายโดยรอบด้วยไม้ฉลุ เน้นการตกแต่งด้วยศิลปะลวดลายแกะสลักและฉลุอย่างละเอียด อย่างลวดลายขนมปังขิง (Ginger Bread) จึงเรียกอีกอย่างว่า เรือนขนมปังขิง สำหรับขนาดนั้นแตกต่างกันไปตามยศถาบรรดาศักดิ์

ภาพที่ 3 กลุ่มเรือนที่นิยมสร้างในหมู่พ่อค้า คหบดี ขุนนาง ข้าราชการ และผู้มีฐานะดี

4) เรือนแถวหรือเรือนตึกแถว จากการที่จังหวัดอุดรดิตถ์เคยเป็นเมืองท่า เป็นย่านการค้าสำคัญของภาคเหนือในอดีต ท่าเลที่ตั้งนั้น ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า ท่าจอดเรือ และจุดเปลี่ยนรูปแบบคมนาคมที่สำคัญของภาคเหนือ จึงมีการปลูกสร้างเรือนแถวเพื่อทำหน้าที่เป็นที่อยู่อาศัย และการค้าขาย โดยลักษณะเรือนแถวเก่าที่พบ ส่วนใหญ่อยู่ในย่านชุมชนการค้า เขตตัวอำเภอ ซึ่งมีทั้งเรือนอยู่อาศัย เรือนร้านค้าและอยู่อาศัย โดยเจ้าของส่วนใหญ่เป็นของคนไทยเชื้อสายจีน นอกจากนี้ยังพบเรือน

แถวตามเขตชนบท ที่ไม่ได้อยู่ในเขตย่านการค้า แต่ก็ เป็นเรือนแถวที่ปลูกสำหรับอยู่อาศัยและค้าขาย เช่นกัน เรือนแถวพื้นดินที่พบทั้งหมด มีลักษณะเป็นเรือนไม้ทั้งหลัง มีทั้งชั้นเดียว สองชั้น และลักษณะ ผสมระหว่างเรือนแถวชั้นเดียวและสองชั้นรวมอยู่เป็นหลังเดียวกันเชื่อมต่อกันได้ หากเป็นเรือนสองชั้น ด้านล่างใช้เป็นที่พักหรือขายของ ส่วนชั้นบนเป็นที่อยู่อาศัย ชั้นบนมีระเบียงแคบๆ ยื่นยาวตลอดแนว ความยาวของอาคาร ประตูหน้าหรือเรียกว่าหน้าถ้ง เป็นประตูบานเฟี้ยมไม้สูง ยาวตลอดช่วงเสาเหนือบานเฟี้ยมและหน้าต่างเปิดเป็นช่องแสงหรือช่องระบายอากาศ ตัวเรือนบริเวณระเบียง ราวบันได ประตูด้วย ไม้ฉลุฉลุลายสวยงาม ผังพื้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ายาว หลังคาพบทั้งหลังคาจั่ว บันหยา และมะนิลา มุงด้วยสังกะสี มีชายคาครอบด้านยื่นออกมาบังแดดฝน องค์ประกอบของเรือนแถวไม้ ได้แก่ ประตูหน้าเรือน หรือหน้าถ้งที่เป็นบานเฟี้ยม ระเบียง ช่องลมระบายอากาศ ฝาไหล ค้ำยัน ฯลฯ

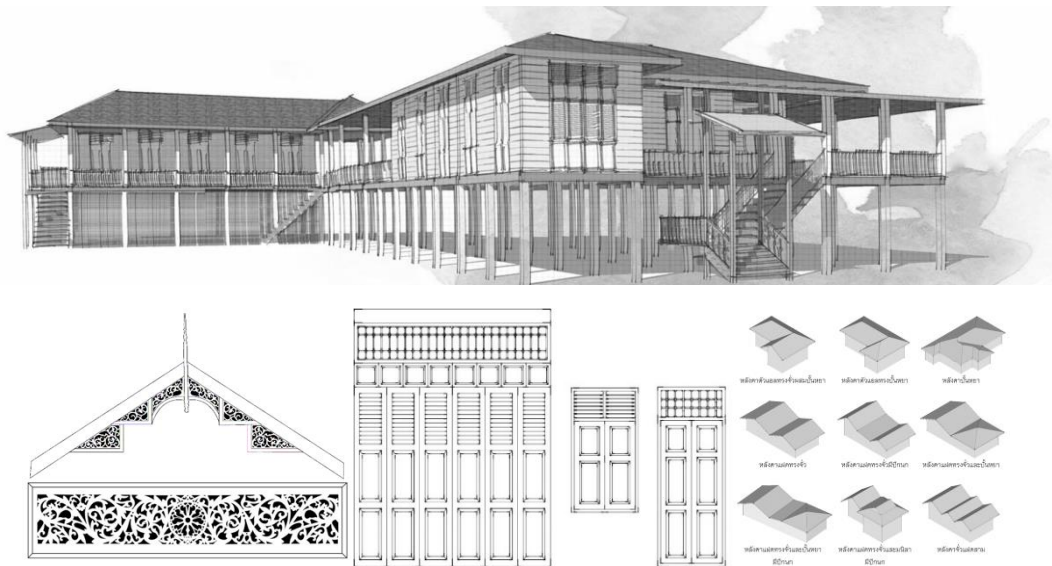
ภาพที่ 4 กลุ่มเรือนแถวหรือเรือนตึกแถว

5) กลุ่มเรือนสมัยใหม่ กลุ่มเรือนพักอาศัยในสมัยปัจจุบันที่พบในจังหวัดอุดรดิตถ์ นิยมสร้างเป็นบ้านปูน มีทั้งบ้านเดี่ยว เป็นแบบบ้านที่อยู่ออาศัยที่มีคนนิยมมากที่สุด ลักษณะเป็นบ้านตั้งอยู่เดี่ยว ๆ มีเนื้อที่กว้างขวางรั้วรอบขอบชิด อาคารพาณิชย์หรือตึกแถว เป็นแบบบ้านอีกลักษณะหนึ่งที่มีความนิยมมากในแถบชุมชนเมือง เพราะนอกจากจะใช้เป็นที่พักอาศัยได้แล้ว ยังสามารถดัดแปลงให้เป็นสถานที่ทำการค้าหรือธุรกิจได้ด้วย ทาวน์เฮาส์เป็นบ้านที่มีลักษณะเหมือนตึกแถว บ้านประเภทนี้มักตั้งอยู่ในเมือง ต่างกับตึกแถวตรงที่มีบริเวณหน้าบ้าน

3. แนวทางในการสืบสานอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ประเภทเรือนพักอาศัยในจังหวัดอุดรดิตถ์ หนึ่งในแนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คือ การประยุกต์ใช้รูปแบบเรือนพักอาศัย

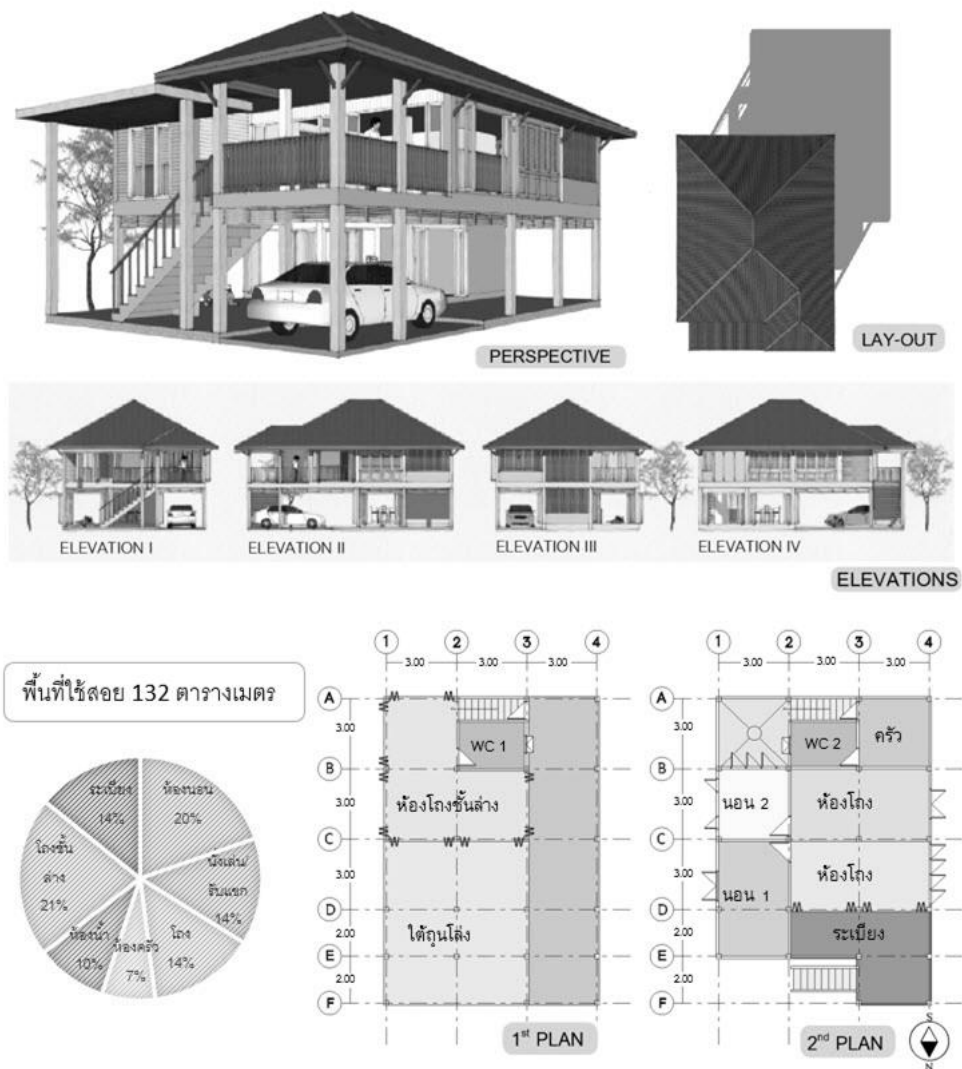
ในจังหวัดอุดรดิตถ์ ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าวิจัย ซึ่งเรือนพักอาศัยในแต่ละกลุ่มนั้น ก็มีอัตลักษณ์หรือลักษณะเฉพาะที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนในแต่ละพื้นที่ในแต่ละช่วงเวลา แต่ปัจจุบันสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก การที่จะสร้างบ้านเรือนลักษณะเดิมทั้งหมดเลย อาจเป็นไปได้ยาก ทั้งในเรื่องของวัสดุและช่างที่มีความชำนาญ และเรือนแบบเดิมอาจไม่เหมาะสมกับสังคมในปัจจุบัน แนวทางที่เหมาะสมคือการออกแบบเรือนพักอาศัยให้เข้ากับยุคสมัย หรือที่เรียกว่า การออกแบบร่วมสมัย เพื่อตอบสนองตรงตามความต้องการของกลุ่มผู้อาศัยที่ต้องการจะปลูกเรือนหลังใหม่ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและวิถีการดำเนินชีวิตแบบใหม่ในสังคมปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางในการประยุกต์ใช้อัตลักษณ์เรือนพักอาศัยในจังหวัดอุดรดิตถ์เพื่อการออกแบบร่วมสมัย ดังนี้

1) การประยุกต์ใช้อัตลักษณ์ทางด้านรูปแบบทางสถาปัตยกรรม อัตลักษณ์ที่เป็นรูปธรรมที่สามารถสร้างขึ้นใหม่ โดยการรักษารูปแบบเดิมของเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นดั้งเดิม โดยอาจมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงปรับปรุงรูปแบบและวิธีการไปบ้าง แต่ยังคงรักษาเอกลักษณ์เดิมไว้ หรือประยุกต์ใช้เพียงรูปแบบบางส่วน เช่น โครงสร้าง รูปทรงหลังคา องค์ประกอบของเรือน หรือการประดับตกแต่งด้วยลวดลาย เช่น คิ้ว บัว เเชิงชาย การใส่ค้ำยัน เป็นต้น

ภาพที่ 5 ตัวอย่างการถอดเก็บรูปแบบทางสถาปัตยกรรมเรือนพักอาศัยที่พบในจังหวัดอุดรดิตถ์

2) การประยุกต์ใช้อัตลักษณ์ทางด้านภูมิปัญญา ที่สืบทอดจากคนรุ่นเก่าให้เข้ากับยุคสมัย ในปัจจุบัน อัตลักษณ์ที่เป็นนามธรรม ซึ่งอาจรับรู้ได้จากการเข้าอยู่อาศัย ภูมิปัญญาในการจัดผังพื้นที่ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของผู้พักอาศัย ภูมิปัญญาในการเลือกใช้วัสดุ โครงสร้าง และเทคโนโลยีที่เหมาะสม ภูมิปัญญาในการระบายอากาศ และถ่ายเทความร้อน โดยธรรมชาติและการนำแสงธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ให้เปิดความสว่างในตัวเรือน จากการวิจัย พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการเรือนพักอาศัยที่มีห้องมากกว่าเดิม มีได้ทุนเพื่อการพักผ่อนและป้องกันภัยจากน้ำท่วม

ภาพที่ 6 ตัวอย่างการออกแบบเรือนพื้นถิ่นจังหวัดอุดรดิตถ์แบบร่วมสมัย

อภิปรายผล

จากการวิจัยพบว่า เรือนพักอาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แฝงไว้ด้วยภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวิถีการดำเนินชีวิต เป็นมรดกทางสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าในเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการดูแลรักษาไว้ ซึ่งรูปแบบสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์กับท้องถิ่น สอดคล้องกับ ช่อเพชร พานระลึก (2558) จากการศึกษาเรื่อง เรือนแถวไม้ในชุมชนแถบจังหวัดนครสวรรค์ กรณีศึกษา ชุมชนตลาดแปดชั้นวา โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อสำรวจลักษณะเรือนแถวไม้ดั้งเดิม ในชุมชนท้องถิ่นแถบจังหวัดนครสวรรค์ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน เพื่อเป็นตัวอย่างการใช้ไม้ในการก่อสร้างบ้านเรือนของไทยในอดีตอันทรงคุณค่าควรแก่การศึกษาเก็บเป็นฐานข้อมูลไว้และสอดคล้องกับ รังสิทธิ์ ดันสุชี (2558) จากการศึกษาเรื่อง พัฒนาการรูปแบบสถาปัตยกรรม ในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดมหาสารคาม กรณีศึกษา เรือน แถวไม้ (เรือนค้าขายไม้) ถนนนครสวรรค์ จังหวัดมหาสารคาม โดยมีจุดมุ่งหมายในการเก็บข้อมูลรูปแบบทางกายภาพ และรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของเรือนแถวไม้ ในจังหวัดมหาสารคาม และเพื่อทราบพัฒนาการรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ของเรือนค้าขายไม้ในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งกำลังจะสูญหายไป ในปัจจุบันโดยไม่หลงเหลืออดีตไว้ให้คนรุ่นหลังได้ภูมิใจ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ผลจากการวิจัยพบว่า เรือนพักอาศัยจังหวัดอุดรดิตถ์ เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แฝงไว้ด้วยภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวิถีการดำเนินชีวิต เป็นมรดกทางสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าในเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการดูแลรักษาไว้ซึ่งรูปแบบสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์กับท้องถิ่น และควรมีการเผยแพร่ความรู้ให้กับประชาชนในพื้นที่ หน่วยงานการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. การนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ในวิจัยนี้ เป็นการประยุกต์ในช่วงเวลาที่ผู้วิจัยศึกษา ซึ่งเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและเทคโนโลยีในช่วงที่ผู้วิจัยศึกษา หากในอนาคตมีการเปลี่ยนแปลง สามารถประยุกต์จากฐานข้อมูลสถาปัตยกรรมในอดีต สามารถนำไปปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. การทำวิจัยในเรื่องหรือหัวข้อเกี่ยวกับสถาปัตยกรรม ควรมีการเก็บฐานข้อมูลไว้เป็นระยะ ๆ เพราะเมื่อเวลาผ่านไป เรือนพักอาศัยเกิดการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา หรือเกิดการปรับเปลี่ยนต่อเติม ให้เหมาะสมกับการใช้งานในปัจจุบัน

2. ผลการวิจัยในงานชิ้นนี้เป็นเพียงจุดเริ่มต้นในการศึกษาสถาปัตยกรรมอุดรดิตถ์เท่านั้น อีกทั้งข้อเสนอทั้งหลายในงานวิจัยก็ยังเป็นเพียงข้อเสนอบนเอกสารข้อมูลและหลักฐานชุดหนึ่งเท่านั้น อาจจะยังมีหลักฐานอีกมากที่ยังรอการศึกษาวิจัยต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- ช่อเพชร พานระลึก. (2558). เรือนแถวไม้ในชุมชนแถบจังหวัดนครสวรรค์ กรณีศึกษา: ชุมชนตลาดแปดชั้นวา. วารสารวิชาการ ศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 6(1), 14-24.
- นุกูล ชมพูนิช. (2548). บ้านไทยเอกลักษณ์ของชาติ. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ระวีวรรณ โอพารัตน์มณี. (2558). รูปแบบบ้านเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ในอุษาคเนย์. (พิมพ์ครั้งที่ 3). เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศูนย์บริหารงานวิจัย.
- รังสิทธิ์ ดันสุชี. (2558). พัฒนาการรูปแบบสถาปัตยกรรม ในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดมหาสารคาม กรณีศึกษา เรือนแถวไม้ (เรือนค้าขายไม้) ถนนนครสวรรค์ จังหวัดมหาสารคาม. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 34(ฉบับพิเศษ), 110-119.
- วิวัฒน์ เตมีพันธ์. (ม.ป.ป.). รูปแบบสำคัญของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น. ม.ป.พ.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2552). เรือนไทย บ้านไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สมัย สุทธิธรรม. (2545). สารคดีชุดถิ่นทองของไทย: อุดรดิตถ์. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- หน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดอุดรดิตถ์. (ม.ป.ป.). สถาปัตยกรรมในเมืองจังหวัดอุดรดิตถ์. สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ.
